

Vogels (ringen) in Zweden

Bert Winters

12 t/m 19 augustus 2005

Weekje Dalarna, Zweden, tegen de Noorse grens aan ter hoogte van Hamar samen met mijn vrouw, Els. De sleutel? Die zit gewoon in de deur. Wat een vertrouwen! Afstanden, ruimte en rust in Nederland hebben geen betekenis meer als je hier een poosje bent geweest. De bossen zijn onmetelijk groot, heidevelden op de fjällen onafzienbaar en heel fraai in bloei, hoogveen is alom aanwezig, allemaal ook in niets te vergelijken met ons land. Overrompelend gewoon.

Zei iemand niet eens: "Nederland is vol"? Onzin! Nederland is klein!!! Of het moet om vogels gaan. Dan is Nederland ontstellend vol met soorten en aantallen en dat realiseer je je pas, als je de kans neemt om eens verder te kijken dan onze landsgrenzen. Ik zag in deze week 1 Wespendif, 1 Torenvalk, 1 Boomvalk en driemaal 1 Sperwer... Met afstand de meest verbreide soort is de Witte Kwikstaart. Vogels van de bewoonde wereld zijn Huiszwaluw, Bonte Kraai en Ekster. Op twee van de "beklommen" fjällen zaten nog goudplevieren met vliegvlugge jongen, op twee andere vlogen alarmerende regenwulpen rond. Okee, het is half augustus en op andere geschikte plekken waren andere soorten steltlopers inmiddels verdwenen. Langs beken en beekdalen Noordse (gele) Kwikstaart en Paap. Op open water altijd wel brilduikers, op meer besloten plassen wintertalingen. Voor onze begrippen is het heel merkwaardig natuurlijk, om op een groter meer boven op de fjäll Zwarte Zeeëenden aan te treffen. In de bossen voert de Matkop de boventoon, richting boomgrens (op 700-800m) de Fitis, daarboven Graspieper en op de stenige toppen altijd wel een Tapuit, maar steeds in ongelooflijk lage dichtheden. Krenten in de pap: 4 hazelhoenders in snorrende vlucht onderweg naar hun slaapplek, een Drieteenspecht die een eindje met de auto meevloog, driemaal een Taigagaai en twee Grote Kruisbek mannen die uit de berm opvlogen van een drinkplek. Het is maar een greep uit de waarnemingen van deze week.

Moeten we nu concluderen: "Zweden is leeg"? Nee, Zweden is ontzettend groot!

20 augustus

Vroeg op weg, ruim vier uur rijden van west naar oost Zweden om rond 13.00 uur met een privé boot af te reizen naar Eggegrund, een eilandje van ongeveer een kilometer lang op ruim 20 km uit de kust van Gävle in de Botnische golf, ten noorden van Stockholm. Kosten 800 Zweedse kronen (= ongeveer 90 Euro) per enkele reis, voor eigen rekening of te delen, wanneer andere mensen retour gaan. Niet in de laatste plaats vanwege deze kostenpost wordt er vooral gevangen in de tijd dat er ook echt wat te vangen valt en dan wordt gepoogd om een aantal weken achtereen een ringploeg paraat te hebben (nadruk eind mei en september - oktober).

Het blijkt al meteen geen onbewoond eiland. Er staan verschillende huisjes, die juist in het weekend met mooi weer bewoond zijn. Op het eiland reeds aanwezig is Per Aspenberg, ringvergunninghouder en onze contactpersoon. Hij heeft met nog drie mensen de netbanen gemaaid, 21 netten opgezet en alvast enkele vangpogingen gedaan. "Er zitten al wat taiga soorten" en na achteraf bleek, hebben ze wel mooi even de grauwe klauwieren voor onze neus weggevangen...

Hij neemt ruim de tijd om ons in te werken en rond te leiden.

Het eiland laat zich het best omschrijven als een soort duingebied, maar dan van rotsen en dikke rolstenen, met nergens zandstrand. Het gesteente is wat klakhoudend met fossielen, vergelijkbaar met die op Öland. De vegetatie wordt gedomineerd door korstmossen op de bodem (waarover later meer) en grote oppervlaktes Lelietjes van Dalen. Verder vooral Jeneverbes en Lijsterbes en nog zeker tien andere soorten besdragende planten (maar bijvoorbeeld geen Vlier!) en verspreid wat Dennen en een enkele Spar. Een natuurlijke baai vormt de haven, omgeven door wat huisjes en aan de oostkant de onbemande vuurtoren met ons onderkomen, een deel van de voormalige vuurtoren-wachterswoning. Eigenlijk is daar alles aanwezig wat je nodig hebt, behalve douche, een vaste telefoon en Internet. Er

zijn zeven (stapel) bedden. Middelste zaagbek en Grote Zeeëend zwemmen nog rond met donsjongen, op één na zijn de zwarte zeekoeten (wazeggu???) uitgevlogen. Per heeft speciale nestkasten gemaakt voor de Zwarte Zeekoet en is daar uitermate succesvol mee. Er broeden er meer dan 100. Naast de pullen ringt hij tevens zoveel mogelijk jongen van de Noordse Stern op het eiland.

Wat betreft de administratie ben ik al een beetje bekend met de situatie op Zweedse ringplekken, maar ik word speciaal gewezen op een formulier voor slachtoffers (nog eens: wazeggu???). Tja, ze hebben hier grauwe klauwieren en een Fitis in een mistnet is een "easy bite". Hoe nu verder? "It's up to you". Het is duidelijk, dat ook hier in internationaal gezelschap de voertaal Engels is.

21 augustus

's Nachts noorderstorm. Later op de ochtend toch de netten maar open gezet om met de situatie vertrouwd te raken. De netten zijn 9 en 12 meter, Japans, de netpalen natuurlijk weer zelf gekapte stammetjes, spanlijnen vastgemaakt aan wat er maar voorradig is. Desnoods wordt daarvoor een dikke steen aangesleept.

Vogels worden tijdelijk bewaard in "knikkerzakjes" zoals ik ook zelf gebruik of in "vergiet met manchot" zoals ik van Kvismaren (2002) gewend was. De ringplek is geïmproviseerd: er zijn wat stenen en aangespoeld hout aangesleept en tot "tafel en stoel" gepromoveerd, beschut en centraal tussen de netopstellingen. De instructies in het Engels voor eventuele gastringers zijn volkomen helder.

Van een vogel wordt na het ringen genoteerd: naam, geslacht, leeftijd, vleugel in mm, vet (schaal 1-8) en gewicht (gegevens opgeslagen op papier en in de computer).

We "verdwalen" doorlopend in het doolhof van gangen en paden en vangen uiteindelijk vier vogels in vier uur in ca 200 meter netten.

22 augustus

Wel vroeg op; om 4.15 de eerste, om 5 uur de laatste netten open geschoven. Zon op: 05.25. De wind maakt in de loop van de dag een complete draai van west via zuid naar oost en is dan toch al weer vervelend hard. Tot 7 uur niets, daarna negen vogels, ook negen soorten. Klapper van de week (durf ik nu al te stellen): een tweedejaars SPERWERUIL!!! Wat een schoonheid. Daar viel de SPERWERGRASMUS, voor mij ook een nieuwe handsoort, een uurtje later toch een beetje bij in het niet. Tja, zo kan het niet meer stuk natuurlijk. Vanaf 10-11 uur valt het stil en kun je gerust opruimen.

23 augustus

Gevangen van 4.15 tot 11.15 uur. Wel 14 vogels vandaag. Maar daaronder toch een "wenssoort" = nieuwe handsoort: 2 KRUISBEKKEN. Er zijn verschillende vogels van het eiland verdwenen. Geruisloos de grauwe klauwier en de meeste vliegenvangers, zichtbaar vertrokken enkele grote bonte spechten en kruisbekken. Er zijn ook nieuwe gearriveerd zoals Tapuit en Paap.

24 augustus

Teleurstellend weinig gevangen: tussen 5 en 12 uur acht vogels geringd. Wat houdt een mens dan op de been? Een Witbandkruisbek dichtbij de netten? Of de bescheiden roofvogeltrek met een prachtige eerstejaars en een dito volledig adulte Zeearend? De vondst van een Zwarte Zeekoet mummie, met ring natuurlijk (geringd als pul op 10/07/2001 ter plaatse)? Of het lekkers bij de koffie ter gelegenheid van Els haar verjaardag?

Ze ontving een hele serie felicitatie-SMS'jes van het thuisfront.

25 augustus

Van 05.15 tot 09.15 uur gevangen; dreigende lucht en toenemende wind. Zeven vogels geringd en ik begin me met de dag meer af te vragen, of ik grote bonte spechten nog wel zo leuk vind.

26 augustus

Regen in de vroege ochtend en veel wind. Het eiland lijkt "leeg"; ik heb zelfs geen Goudhaan gehoord. Natuurlijk toch later nog wel even gevangen: twee vogels.

27 augustus

Nog steeds veel wind, maar het is de laatste dag. En thuis heb ik ook met veel wind juist wel eens sensationele vogels gevangen. Het levert zeven vangsten op. Wij mogen de netten opruimen, want er komt geen aflossing na ons.

Totaal gevangen 21 – 27 augustus 2005, in ca 38 uren op Eggegrund, Zweden

Soort	21/08	22/08	23/08	24/08	25/08	26/08	27/08	Totaal
Sperweruil		1						1
Grote Bonte Specht	2	1	3	1	3			10
Boompieper							2	2
Blauwborst		1						1
Gekraagde Roodstaart		1						1
Merel						1		1
Sperwergasmus		1						1
Braamsluiper	1							1
Tuinfluitier		1		1				2
Zwartkop							2	2
Fitis	1	1	1	1	1		1	6
Goudhaan			2	4	3		2	11
Bonte Vliegenvanger		1						1
Taiga Boomkruiper		1	4	1		1		7
Keep			2					2
Kruisbek			2					2
<u>Dagtotaal</u>	4	9	14	8	7	2	7	51

Verschillen met Nederland

In verslagen van eerdere "ringexpedities naar Zweden" (zie OHV nr. 97 en 103) hebben ondergetekende en dhr. Hendriksma al eens gewezen op een aantal verschillen tussen de Nederlandse en de Zweedse ringmaten. Men beschikt daar over "ringmaat 0,5", in onze terminologie 1,8 mm, voor Goudhaan, Boomkruiper e.d. De Fitis krijgt echter een "size 1" ring, tussen onze 2,0 en 2,3 mm in en voor onze begrippen lijkt dat wat "ruim" te zitten. Ringmaat 1,5 komt overeen met 2,5 mm en dat lijkt juist weer wat "krap" als je zelf gewend bent kepen en zwartkoppen met 2,8 mm te ringen. Ringmaat 2 heb ik weinig gebruikt en vanaf de ringmaten 3 en 4 komen ze overeen met onze 3,3 en 4,2 mm ringen, respectievelijk toegepast bij Kruisbek en Merel. Behalve voor Gierzwaluw en IJsvogel zijn er ook speciale "lage" ringen voor o.a. Dwerguil en Ruigpootuil.

Voor de verwerking in de computer had men op Eggegrund een Excel programma gemaakt. Elke ringlocatie in Zweden heeft een nummer van drie cijfers en een corresponderende code van drie letters, kennelijk onmiskenbaar voor de ringcentrale in Stockholm.

Leeftijdsbepaling is zoals weergegeven in Svensson: 10 is een eerstejaars vogel, 1+ is eerstejaars of ouder, 20 is tweedejaars, 2+ tweedejaars of ouder enz. Biometrie staat op dezelfde regel als de "standaard" ringgegevens. Een vogel wordt aangeduid met een vijfletter code. LÖSÄN voor Löfsångare (is Fitis), dus op basis van de Zweedse naam, maar SYBOR voor Tuinfluiter op basis van de wetenschappelijke naam Sylvia borin, omdat er met de Zweedse naam verwarring met een andere soort kan ontstaan.

Met een keurig verzorgde handleiding wen je al spoedig aan zowel de ringmaten als aan de verwerking per computer met deze codes. Echter, al eerder heb ik er voor gepleit, dat afstemming op EURING niveau voor deze zaken allicht het overwegen waard zou zijn.

De ringer heeft geen nummer maar wordt aangeduid met de eerste letter van zijn voornaam plus de eerste en de laatste letter van zijn achternaam, tenzij die combinatie al ergens in gebruik is.

Conclusies

Is Zweden dan toch leeg? Geenszins!

Ik zal wat pech gehad hebben met de timing. Aan de vanginspanningen heeft het niet gelegen. Later in het seizoen was voor mij vanwege werk niet mogelijk. Er wordt geen geluid gebruikt omdat er toevallig geen apparatuur aanwezig is. Per geeft aan, dat normaal gesproken in deze tijd van het jaar gemakkelijk 50-100 fitissen per dag alleen al gevangen kunnen worden en dan heb je geen behoefte aan geluid erbij. Volgens zijn informatie wordt er elders in Zweden op dat moment ook niet bijzonder veel gevangen. Ik heb echt niet meer dan een stuk of vijf fitissen tegelijk gehoord.

Maar om een idee te geven. De Sperweruil was pas de vierde voor Egge sinds men daar in 1977 is begonnen met ringen en wie in Nederland kan nu zeggen, dat hij deze soort in handen gehad heeft? Van Sperwergrasmus zijn er wel al 24 geringd, maar de laatste in 1994. Tot ergens in die periode broedden ze nog op het eiland. In dezelfde periode pas 90 kruisbekken, overigens tegenover 38 witbandkruisbekken!

En het kan beslist wel anders. Het logboek vermeldt voor de week van 21 tot 28 mei 2005, dan wel met zo'n 400 meter netten en ook gewoon de hele dag doorvangen: liefst 1730 vogels geringd, waarvan meer dan de helft fitissen en verder Grauwe Klauwier 16, Roodmus 8, Kleine Vliegenvanger 5, Noordse Nachtegaal, Pestvogel.

Terugvangsten o.a. een Italiaanse Braamsluiper, een Duitse en een Russische Fitis en een Withalsvliegenvanger die (twee jaar ?) eerder op Gotland geringd was. En dan zit er ook nog o.a. Roodkeelpieper, Grauwe Fitis en Grote Kruisbek te zingen die week.

Of hun "all time high" 15 oktober 1991: 1185 vogels geringd op een dag, waarvan 704 Goudhanen. In de herfst zijn Bladkoning, Pallas' Boszanger, Bosgors en dergelijk "oostspul" overigens de normaalste zaak van de wereld, hoewel ze daar best wel op "kicken" hoor.

Ik heb in elk geval aardig ervaring kunnen opdoen met Taiga Boomkruiper *Certhia familiaris*, daar overigens Boomkruiper genoemd. *C. brachydactyla*, "onze" Boomkruiper, komt daar eigenlijk niet voor.

Je moet echt meerdere kenmerken controleren om het verschil te maken.

Taiga's mogen overigens best wat "vuilwit" onder de staart hebben! Ook was ik niet goed bekend met het geluid; het lijkt soms wat op Boomkruiper maar dan ook wel weer op Goudhaan. Toch maar even "in de kijker pakken" dus.

Zoals beloofd, nog even terug komen op de korstmossen: zorg tegen elke prijs, dat je niet van het grove soort korstmos in je netten krijgt. Dat levert vele malen meer ergenis op dan welke Winterkoning of elzenprop dan ook.

Als je niet echt een vogelaar bent, zit je wel echt op een eiland. Omdat er zo weinig te ringen viel, was er uiteraard ook weinig te assisteren en toen mijn vrouw al voor het einde van de week al haar meegenomen boeken uitgelezen had, was ze er ook wel een beetje uitgekeken.

Toch maar eens nadenken over Ånsjön, volgend jaar ?!

Je hebt toch gauw twee dagen nodig voor de thuisreis, maar dat is het allemaal beslist waard.

Met dank aan Rinse Wassenaar, die mij het idee van Eggegrund aan de hand deed en vooral ook aan Per Aspenberg, die deze ringgelegenheden en mogelijkheid tot certificering t.b.v. mijn ringvergunning maar toch ook vakantie voor ons mogelijk maakte.

Bert Winters
in Nederland ringer 950
in Zweden BWS.

